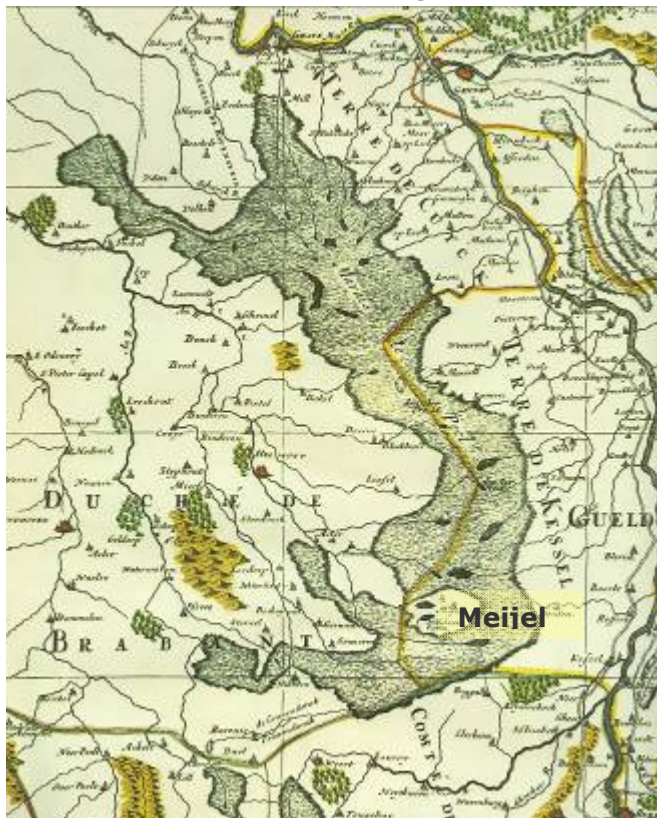

Meijel in de Peel

Een geschiedenis in vogelvlucht

- Het ontstaan van Meijel

Lang gerekte lag en ligt het Peelgebied op en bij de grens van Noord-Brabant en Limburg.

Die grens ontstond in de natuurlijke scheiding die het veengebied van de Peel vormde.

Redelijk geïsoleerd was Meijel tot 1853 het enige dorp in die Peel.

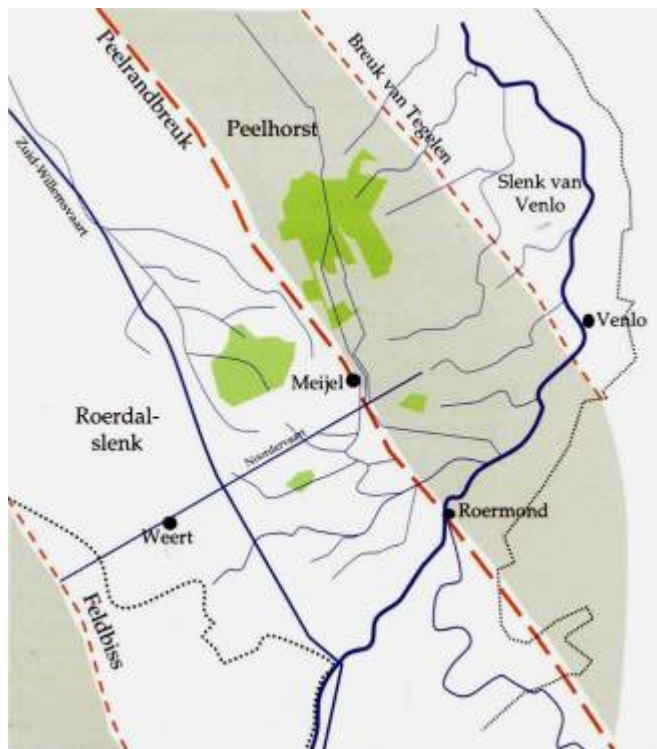
Ook Meijel ontstond op een natuurlijke plaats. Het ontwikkelde zich immers op de Peelhorst ten oosten van de Peelandbreuk, die onder de Peel doorsnijdt en daar, zoals op 13 april 1992, zorgt voor aardbevingen.

Over die lange rug van zandhoogten (30 tot 35 m NAP) op de Peelhorst baande men zich een weg door de Peel. Geen geweldige weg, want delen ervan liepen over het zachte veen en moesten jaarlijks verhoogd worden.

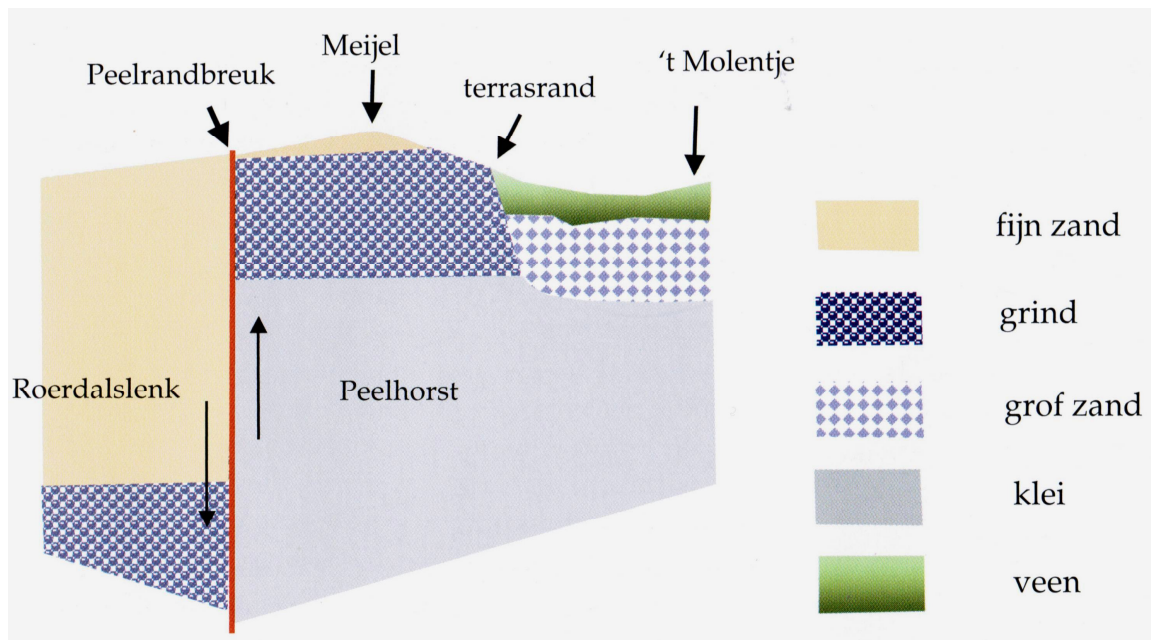
Pastoor Wouters beschreef die weg in 1900 echter als de 'via regia antiqua', de oude weg die van 's-Hertogenbosch, via Deurne, Meijel en Roggel, naar Keulen liep.

Dat was ook in de negentiende eeuw nog de enige weg door het centrum van de Peel, die het hele jaar redelijk goed begaanbaar was.

De verbinding van Weert en Asten via Meijel naar Helden en Venlo, de dwarslijn van het kruispunt, was vele eeuwen voor een groot deel van het jaar gevaarlijk door de moerassige stukken in de route.

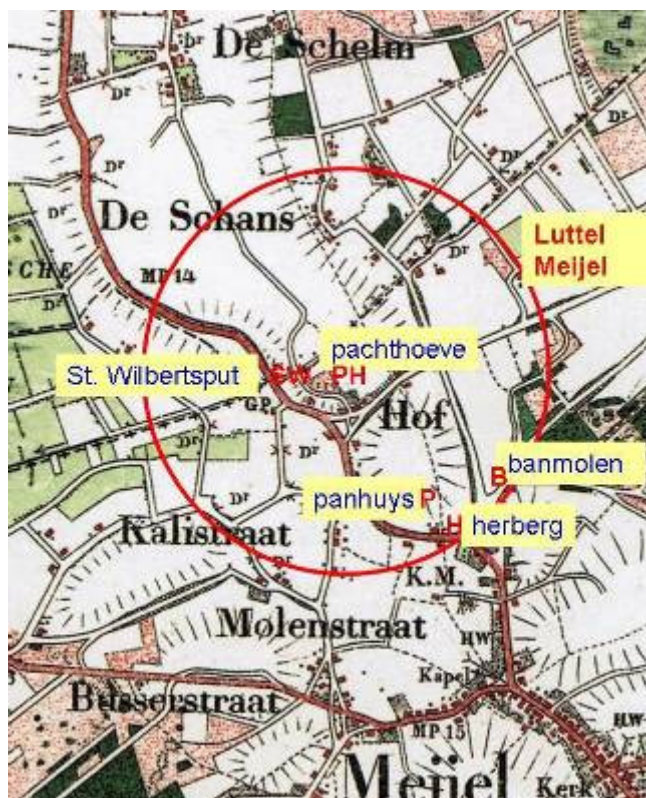

Aan die oude weg ontwikkelde zich in de eerste duizend jaar van onze jaartelling enige bewoning in **Medelo**, dat waarschijnlijk betekent 'weidegebied in een bos met kale plekken op hoge zandgrond' of 'wonen in bosachtig terrein te midden van het veenmoeras'. Mensen uit Brabant en Limburg begonnen in Medelo met ontginningen en het bouwen van boerderijtjes. Pioniers van west en oost.

De kaartjes 'Geologische breukensysteem rond Meijel' en 'Doorsnede peelslenk-peelhorst' zijn getekend door Jos Pouls.

Uit de oudste schriftelijke vermeldingen, tussen 1300 en 1400, blijkt dat het toen belangrijkste gebied van Meijel, het oude Medelo dus, aan weerszijden van de grens tussen Meijel en Deurne lag nabij de St. Wilbersput.

Het zuidelijk deel van het huidige Neerkant vormde samen met het noordelijk gebied van Meijel '**Luttel Meijel**'.

In dat gebied, Luttel Meijel genaamd, stonden nabij de Molenstraat in het begin van de vijftiende eeuw de belangrijkste gebouwen, eigendommen van de heer van Meijel:

- een grote pachthoeve,
- een ruim ingerichte herberg Den Swaen, waar ook ook de bijeenkomsten van de schepenen, het dorpsbestuur, gehouden werden,
- de banmolen waar iedere Meijelnaar tegen betaling zijn koren moest laten malen en eenelfde ten behoeve van de Heer moest achterlaten,
- het panhuys, de enig toegestane bierbrouwerij waar op elke liter gebrouwen bier voor diezelfde heer belasting geheven werd.

Het gebied heette na 1600 **De Hof**, naar de oude pachthoeve.

De kerk van Meijel stond voor 1400 al in het huidige centrum, waar zich na 1645 ook de bestuurlijke macht vestigde. Tot 1795, het jaar dat de heerlijkheid Meijel voorbij was, werd hier de pastoor aangesteld op voordracht van de heer van Meijel, terwijl het gemeentebestuur voorstellen mocht doen voor een nieuwe kapelaan.

De geschiedenis van Meijel, maar ook de eigen taal, de vaak armoedige boerderijtjes, de herbergen en de werkzaamheden van de bewoners werden vele eeuwen lang volledig bepaald door de geïsoleerde ligging in de Peel, aan die oude weg tussen Brabant en Limburg.

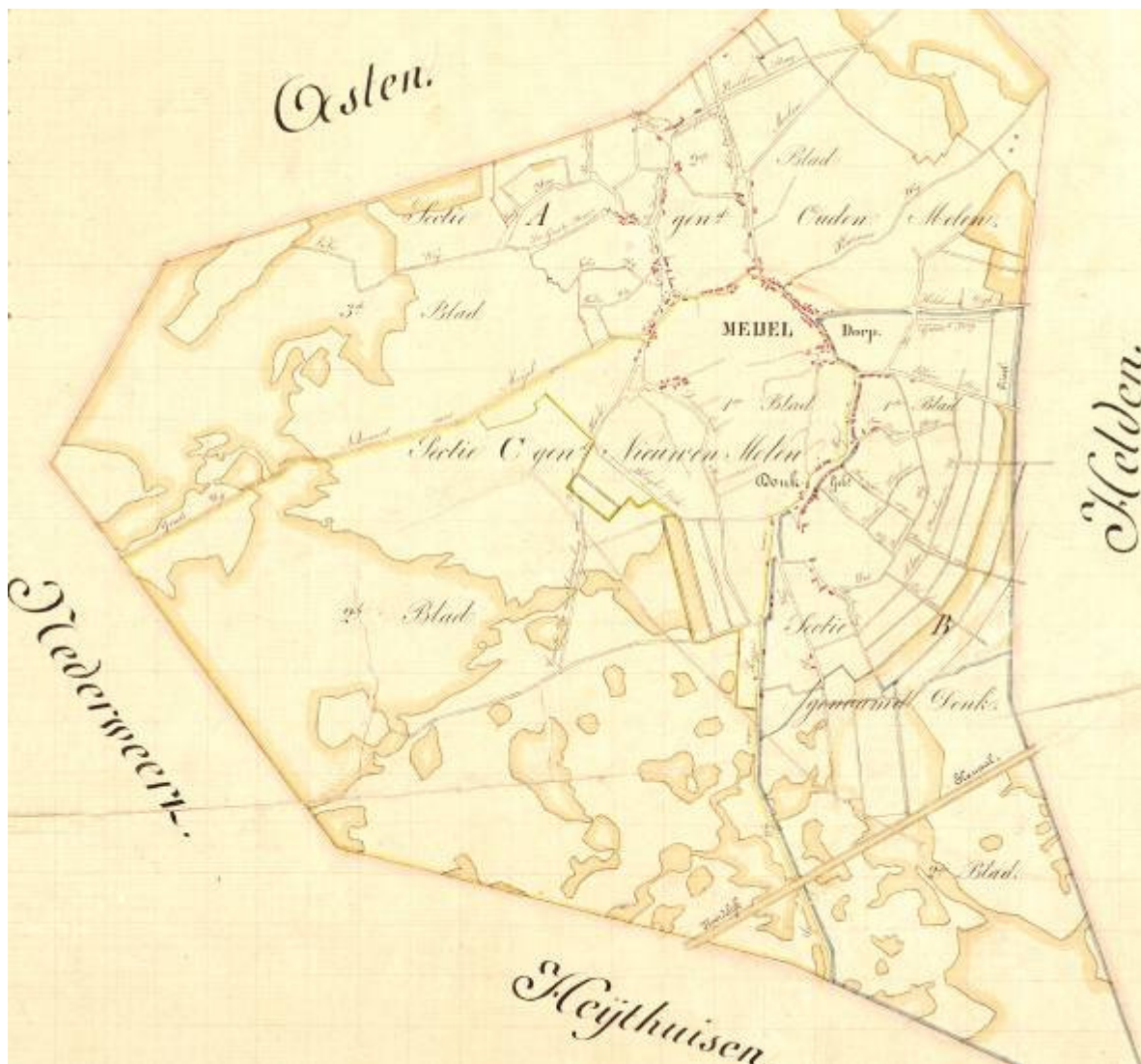

Het harde pioniersleven bracht daar geen kastelen of grote herenhuizen, hoewel de Vrijheerlijkheid Meijel voor de heren van Meijel een kostbaar bezit was. Zij hoefden er tot in de achttiende eeuw geen hogere macht te erkennen en voor de inwoners was er zelfs geen appel bij een andere rechtbank mogelijk na een uitspraak van de schepenen in de Meijelse dingbank.

Het oude dorp kende vele eeuwen van armoede door de schrale en weinige grond en door de overlast van doortrekkende en rovende troepen in vele oorlogen en tijdens perioden van

algemene werkeloosheid en ellende. Noodzakelijkerwijs groeide er daarom een gemeenschap met saamhorigheid (nobberschap), verenigingen en coöperatie.

Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw brak Meijel langzaam open, toen na de aanleg van de vier kanalen de oude mulle zandwegen veranderd werden in verharde banen over de dijken door het veen (Heldensedijk, Roggensedijk en Nederweerderdijk) en toen met moderne technieken de woeste Peel beter omgezet kon worden in landbouwgrond.

Meijel bleef nog lang een hoofdzakelijk agrarische gemeente, maar na de Tweede Wereldoorlog werd het ook aantrekkelijk voor ambachtelijke bedrijven, voor hen die in plattelandssfeer willen wonen en voor toeristen die rust en natuur met goede wandel- en fietsroutes zoeken met voorzieningen op korte afstand.

- Voor 1652: Meijel, zijn Heren en buurgemeenten

In de veertiende eeuw treffen we in Meijel mensen aan uit Brabant (o.a. Vlierden, Deurne, Someren, Geldrop) en uit Limburg (o.a. Helden en Roggel).

Met ontginningen, ook 'hoeven' genoemd, bouwden zij aan een dorp, terwijl ze horigen waren van de heren van Meijel, de adellijke familie van Ghoor, die later door huwelijken genoemd werden: van Montfort, van Millendonck en Croy.

De heren hadden hun kastelen in Neer, Mons, Charleville en elders, maar niet in Meijel. Zij kregen volgens hun rechten, in 1483 door heer Jan van Montfort als kopie van een oud perkamenten document vastgelegd, een tiende van alle vee en landopbrengsten, turf voor hun kasteel, menskracht van Meijelsen op hun gronden elders, enz.

Kasteel Ghoor te Neer, ca 1760 getekend door Jan de Beijer.

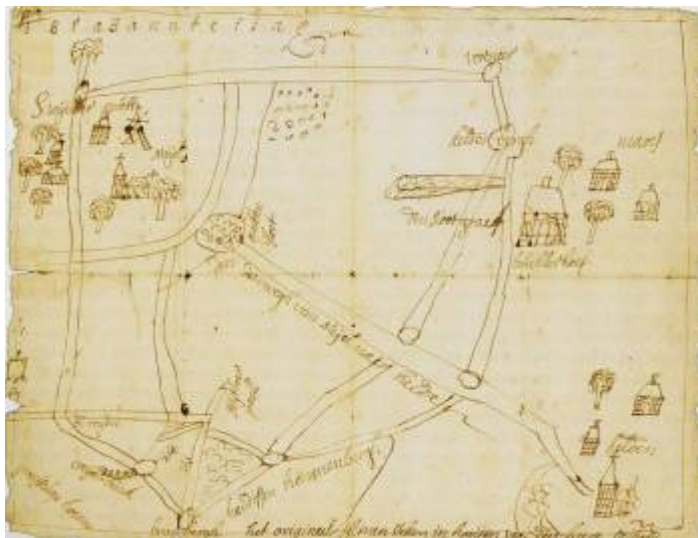
De Meijelse landbouwers mochten wel hun eigen bestuur inrichten in de schepenbank met zeven schepenen. De belangrijkste of oudste schepen was de 'stadhouder'. Hij was plaatsvervanger van de scholtis, die de belangen van de heer van Meijel behartigde.

Bovendien mochten die schepenen in de dingbank over dorpsbewoners en vreemdelingen vonnissen uitspreken bij overtredingen en misdaden, zelfs veroordelingen tot lijfstraffen en dood door ophanging. Naar lijf- en doodstraffen zoekt men in Meijelse archieven vergeefs.

Het goed geordende bestuur in Meijel werd vastgelegd in regels en verordeningen, waarvan de Ceuren ende Breucken deser Vrijheerlijckheit Meijel uit 1578 de bekendste zijn. Veel artikelen daaruit betroffen het gebruik van de turfgronden. De inwoners mochten in het 'gemeentelijk' veengebied van de Peel voor eigen gebruik turf steken en dieren laten grazen. Zij kregen daarvoor jaarlijks op 7 april afgepaalde veldjes toegewezen.

Over dat turfgebied kreeg Meijel nauwelijks ooit ruzie met de burenen in Nederweert, Someren, Asten en Deurne, want die hadden zelf ook uitgestrekte turfvelden.

Ver vóór 1500 lag de grens tussen die gemeenten en Meijel vast, met rechte lange lijnen door de Peel en met nieuwe grenspalen in 1549 en 1761.

Aan de oostzijde, in het Land van Kessel, lagen Helden en Kessel, die minder bedeed waren met turfgebieden en met grond voor algemeen gebruik, de gemeijnte. Van zeker 1509 tot de vaststelling van de huidige grens in 1818 (pas officieel in het kadaster in 1876) vonden er nagenoeg doorlopend botsingen, pandingen en processen voor verschillende rechtbanken plaats in die lange strijd om grond en turf, met regelmatig wisselende grenzen.

Kaartje waarmee pastoor Philip Froijens rond 1640 naar de rechtbank trok om de Meijelse grenzen te verdedigen

Ook met de gemeenten in Graafschap Horn, Roggel, Heythuysen en Haelen, was er voortdurend strijd om de tussenliggende grond. Die strijd werd vanaf 1568 nog gevoeliger, omdat de protestante heren van Meijel, vooral Gotthard en Herman-Diederik van Millendonck, meenden dat ze rechtmatig erfgenaam van Graafschap Horn waren. In de

Tachtigjarige Oorlog een oorlog dicht bij huis, die de Meijelsen in brand gestoken huizen, verwoeste schuren, meegenomen vee en karren, maar ook zwaar mishandelde medeburgers opleverde.

Toen heer Adolf van Millendonck vanwege de schulden van vader Herman-Diederik en voor zijn eigen Bourgondisch stijl in 1624 50.000 gulden leende van Graaf Hendrik van den Bergh, werden de Meijelsen zwaar belast. Zij moesten rente en aflossing opbrengen en dat nog wel in een tijd dat troepen soldaten van Spaanse en Hollandse kant, meepakkend wat ze gebruiken konden, door Meijel trokken in de Tachtigjarige Oorlog.

Die ellende werd jaarlijks wel doorbroken door gemeenschapsfeesten als de kermis in het eerste weekeinde van september en het Sint-Antonius-schuttersfeest waarvoor de molenaar een vat bier schonk aan de deelnemers van het 'papegaaischieten'.

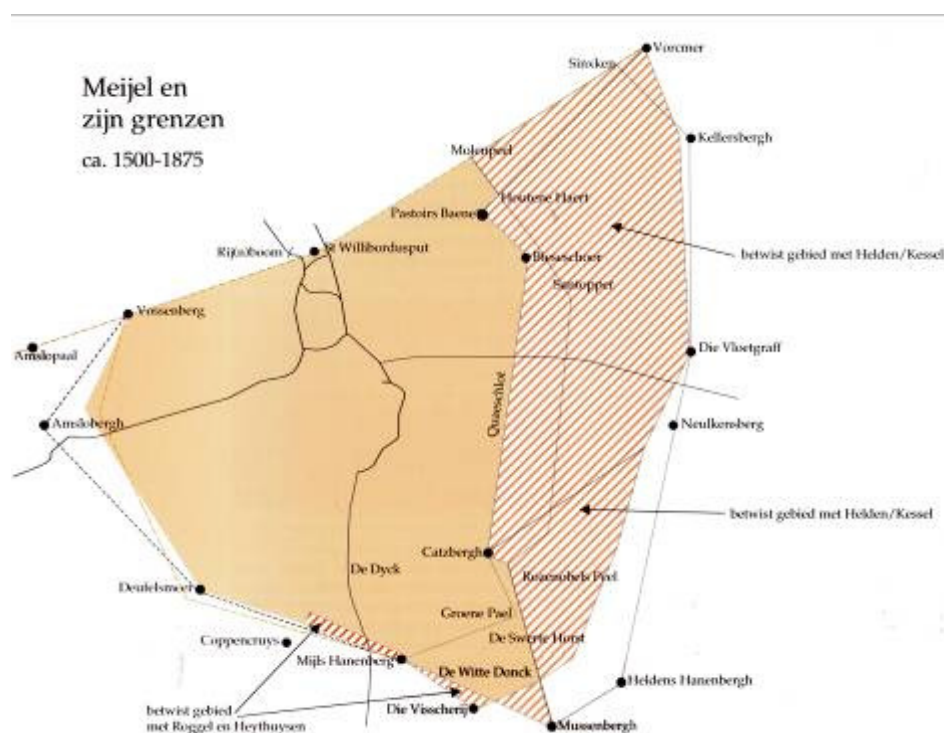
- 1652-1715, Meijel, vrijer in armoede

In 1652 werd door Hiëronyma Catharina gravin van Spaur, weduwe van Hendrik van den Bergh en pachtvrouwe van Meijel tweederde van Meijel openbaar verkocht om het geld van de oude schulden terug te krijgen.

Omdat Walburgis van Millendonck, die de heerlijkheid Meijel weer in familiebezit wilde krijgen, zelf niet de volledige koopsom kon voldoen, betaalden de Meijelsen mee.

Daarvoor kregen ze gunsten. De belasting op bier verviel en grote stukken van de Peel mochten ontgonnen worden voor eigen landbouwgrond, die de boeren als erfenis aan hun kinderen mochten doorgeven, de Nieuwe Erven.

De armoede werd vooral veroorzaakt door een onevenredig groot aantal mislukkingen van de oogst aan het einde van de zeventiende eeuw, door sterfte van veel dieren, door zandverstuivingen rond 1685 waarbij enige boerderijen en ontginningen verdwenen en door het verlies van bijna eenderde van het gemeentelijk grondgebied.

In de tijd van het Barrière Tractaat (1715) werd het deel van Meijel ten oosten van de Sloot aan Helden toegekend.

Een verlies van cultuurgrond, heidevelden en gebieden met overigens niet al te beste turf.

Het verlies trof niet iedere Meijelse even hard, want sommigen, vooral kooplui en brouwende herbergiers, verdienen goed en gingen een invloedrijke bevolkingslaag vormen.

1715-1779, Meijel, een beknelde paradijs?

Als noordelijk stukje van het Oostenrijks Overkwartier van Gelre lag Meijel ingeklemd tussen het Staatse gebied van Brabant, het Pruisisch Helden en het graafschap Horn. De eigen gemeentelijke organisatie ontwikkelde zich verder naar een geordende gemeente, die echter door nieuwe regels van de administrateur van de heer van Meijel en door het groeiend aantal 'landelijke' belastingheffingen weinig ruimte had voor welvaartsgroei bij de inwoners.

In het midden van de achttiende eeuw, de Betteljarende eeuw met verscheidene oorlogen o.a. Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) en Zevenjarige Oorlog (1756-1763),

ondervond Meijel veel overlast van bendes zwervers, weggelopen soldaten, bedelaars, vagebonden en rovers. Algemeen werd Meijel beschouwd als een paradijs voor die zwervers, die veilig onderdak vonden in de vele schaapskooien in de Peel, waar geen politie of bestuurder hen durfde te achtervolgen.

De gemeenschap Meijel moest vele duizenden guldens lenen voor betaling van brand-schattingen aan rovers om vrij te blijven van brand en plundering en voor het onderhoud van soldaten en paarden die in Meijel werden ingekwartierd.

De bevolking werkte vanuit de kleine peelboerderijtjes aan een dragelijk bestaan, maar ontwikkelde ook een gezamenlijke drang om onder de druk van al die lasten uit te komen. Op 15 juli 1779, ver voor de Franse revolutie, kwamen de Meijelsen tijdens de verpachting van de tienden onder leiding van Arnold en Antoon Janssen in opstand tegen alle 'kwellende benauwingen', veroorzaakt door de keizer en door de heer van Meijel met zijn administrateurs.

1779-1876, Meijel, werken aan eigenheid

Tijdens de Franse overheersing (1795-1813) begon Meijel zijn eigen huidige vorm in bestuur, werk en begrenzing te krijgen.

De uiterlijke vorm werd enerzijds bepaald door verdere ontginning van de Peel en anderzijds door vier kanalen. De Noordervaart, het Grand Canal du Nord, werd in opdracht van Napoleon in 1809-1810 gegraven, enige meters diep. In 1853 liet Jan van de Griendt dat kanaal op vaardiepte brengen.

Vanaf de Noordervaart liet hij in 1853 ook de Helenavaart graven om met schepen turf van Helenaveen naar zijn steenfabriek in Driel bij Den Bosch en naar kopers buiten het gebied te vervoeren.

De Helenavaart werd juist binnen de gemeente Meijel gegraven tegen de in 1818 met Helden afgesproken grens.

Omdat de gemeente Deurne geen gebruik van de Helenavaart mocht maken, liet zij in 1876-1877 aan de hele oostgrens van Meijel een kanaal graven, parallel aan en 50 m ten westen van die vaart, het Kanaal van Deurne.

Vanaf de Noordervaart werd tussen 1854 en 1861 een verbindingskanaal gerealiseerd naar de Maas, het Neerskanaal of Afwateringskanaal, voor afvoer van zuur water, turf en stro en voor aanvoer van hout en compost (stratendrek voor ophoging van de Polder).

Het werken aan de Meijelse eigenheid ging niet zonder botsingen, waarbij de behoudende meer welgestelden (het Oude Licht) stonden tegenover de landbouwers die modern aan de slag wilden (het Nieuwe Licht). Er kwamen bijvoorbeeld twee moderne molens, zodat de oude banmolen overbodig werd en in 1878 naar Kessel verkocht kon worden. In het dorp kwamen steeds meer ambachtelijke beroepen, los van een hoofdbedrijf op boerderij of in herberg. Smid, klompenmaker, timmerman, landmeter, schoenmaker, kuiper, wagenmaker, blauwverver, brouwer en jeneverstoker hadden hun eigen werkruimten. Daarbij ontwikkelde zich het oude Meijelse dialect naar een heel eigen Meijelse taal met Limburgse en Brabantse elementen, vastgelegd in het *Mééls Woordeboek*.

1876-1940, Samenwerken en ruimtegebruik

De voorzieningen voor schools en buitenschools onderwijs, gezondheidszorg, bejaardenhulp en infrastructuur, verharding van de wegen naar Deurne, Roggel, Asten, Nederweert en Helden, werden op peil gebracht.

Daarnaast leidde boerenkoning burgemeester Jan Truijen (1895-1913) de boeren naar noodzakelijke samenwerking in coöperaties van land- en tuinbouw en zuivelverwerking, die hij met anderen ook realiseerde in Limburg (o.a. de Limburgse Land- en Tuinbouwbond) en Nederland (o.a. Boerenleenbank, nu RABO).

Daardoor groeide een stuk welvaart, dat onder burgemeester Sanders meer mogelijkheden kreeg door grootse ontginningen van de Peel.

Bij de totstandkoming van die cultuurgrond vonden tussen 1930 en 1940 veel werklozen een schamel inkomen in een tijd van armoede. Die ontginning werd tussen 1950 en 1960 afgerond, tegelijk met een grote ruilverkaveling.

De Burgemeester Sanderslaan in een ontgonnen peelgebied

1940- 1965, Meijel, oorlog, opbouw en uitbreiding

Niet anders dan in vroeger eeuwen werd aan de oude weg door de Peel tijdens de Tweede Wereldoorlog, vooral in 1944, veel verwoest, omdat Duitsers en Geallieerden elkaar op die enige doorgangsweg heen en weer stootten.

De kerk uit 1904, Kathedraal van de Peel, werd vernietigd, evenals talloze boerderijen en huizen. Tussen september en 17 november 1944 was Meijel zonder geëvacueerde bevolking een ongekend slagveld waar Geallieerden en Duitsers elkaar heen en weer terugdrongen.

Na de oorlog werd de wederopbouw snel ter hand genomen en kreeg het dorp moderne wijken, geen lintbebouwing meer. Die uitbreidingsplannen werden nagenoeg in dezelfde volgorde gerealiseerd als de oude ontginningen: Tomveld, Kerkveld, Hagelkruisveld, Molenhaagveld en Startenbos.

Eigentijdse voorzieningen als patronaat, bibliotheek, groene kruis, sportaccommodaties met kantines, enz. werden verwezenlijkt. Grootschalige industrie vestigde zich niet in

Meijel, dat door de ontginningen aan de rand van de Peel was komen liggen.

In 1961 vormde het nieuwe gemeentehuis het sluitstuk van de wederopbouw.

Daar hoefden geen stukken Peel voor turfsteken meer verpacht te worden, want het turfsteken was voorbij, ook voor eigen gerief. Meijel heeft nooit grootscheepse turfwinning voor de handel gekend, zoals Helenaveen, Griendtsveen, Deurne en Asten.

1965-2003, Meijel, wonen, werken en voorzieningen

Meijel, dat eeuwenlang gericht was op Weert en Roermond, op Midden-Limburg, werd geleidelijk deel van Noord-Limburg. Die ontwikkeling had bijna een halve eeuw nodig, want voor bijvoorbeeld politie en Kamer van Koophandel bleef Meijel nog lang deel van Midden-Limburg.

Binnen Noord-Limburg groeide Meijel in samenwerkingsverbanden, eerst binnen het voormalige Gewest Noord-Limburg, gaandeweg steeds meer met Helden, Maasbree en Kessel, o.a. voor sociale werkvoorziening, bouw- en woningtoezicht, recreatie en toerisme, onderwijs, sociale zaken en gezondheidszorg.

Voor het prettig wonen werd het van belang geacht, dat er in Meijel waren: voldoende eigentijdse winkels met een breed assortiment, een weekmarkt, speelgelegenheden, ruime verkeersluwe of woonerfachtige wijken, artsen en bank op korte afstand, goede bus- of beltaxi-verbindingen, gemakkelijke autoroutes naar alle omliggende plaatsen o.a. vanwege het werken elders, eigen mortuarium en een breed scala aan sportaccommodaties.

De arbeid op vele boerderijtjes met veelal gemengd bedrijf was vervangen door werk in enige grote veebedrijven en in een groot aantal ruime kassen van tuinders. Een geleidelijke ontwikkeling die geen beeld meer gaf van het verleden, maar een serie goed gerestaureerde of onderhouden boerderijen toont in een kralensnoer het oude agrarische karakter van Meijel, zowel binnen als buiten de bebouwde kom.

Onder de burgemeesters G. Kirkels en H. Vos heeft Meijel grote voorzieningen zien komen, die volledig voldeden aan de moderne eisen. Een modern zorgcentrum St. Jozef met verschillende categorieën woningen voor ouderen, een brede school Den Doelhof met basisonderwijs, peuterspeelzaal, kinderopvang en gezondheidszorg, een bedrijventerrein De Wielen met een groeiend aantal ambachtelijke bedrijven, een in samenspraak met gebruikers ontwikkeld gemeenschapshuis D'n Binger waar hangjongeren en ouderen even goed hun eigen aangepaste ruimten vinden als volwassenen, bibliotheekbezoekers, toneelspelers, verenigingen, creativiteitsontwikkelaars, muziekgezelschappen, enz., in eigen beheer samen met de gemeente gerealiseerde nieuwe gebouwen op sportpark de Starte voor RKMSV en LTC-Meijel, campings voor de toeristen, kamperen bij de boer, een bungalowpark en een VVV-kantoor voor verwijzing naar de ruim aanwezige mogelijkheden voor rust, natuur en voorzieningen.

En op dezelfde plek waar zijn voorgangers van rond 1425, van 1836 en van 1904 hebben gestaan, wijst de 82,5 m hoge St. Nicolaaskerk van ver de weg naar het kruispunt in de Peel, waar het werken aan zanderige wegen met armoede vervangen is door leven in goed onderhouden straten met aandacht voor kunst en cultuur.

En op dezelfde plek waar zijn voorgangers van rond 1425, van 1836 en van 1904 hebben gestaan, wijst de 82,5 m hoge St. Nicolaaskerk van ver de weg naar het kruispunt in de Peel, waar het werken aan zanderige wegen met armoede vervangen is door leven in goed onderhouden straten met aandacht voor kunst en cultuur.

- 2003-2010, Meijel verliest monument en zelfstandigheid

In de eenentwintigste eeuw moet de gemeenschap Meijel vanuit eigen kracht op zoek naar een andere toekomst maar met behoud van de waardevolle elementen van het verleden.

Het oudste monument, het klooster, werd gesloopt. En op 1 januari 2010 ging Meijel samen met Helden, Kessel en Maasbree op in de nieuwe gemeente Peel en Maas.

Henk Willems